

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

06/126

KRIŠTOFOVÁ, Katarína: Rozvojové projekty Slovenskej národnej knižnice a výhľad do budúcnosti = IT lib. 9.roč. 2005. 4.no. 7-9.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol nyelven

A Szlovák Nemzeti Könyvtár fejlesztési projektjei és jövője

Együttműködés -nemzetközi; Fejlesztési terv; Könyvtári rendszer -országos; Nemzeti könyvtár

A szlovák könyvtári rendszer központja a Szlovák Nemzeti Könyvtár, amelynek küldetése, hogy könyvtári információs szolgáltatásokkal és információs technológiákkal biztosítsa a bármilyen hordozón megjelenő információkhoz való szabad hozzáférést.

A nemzeti könyvtár 2000-től vált önálló jogi személyiséggé, korábban szervezetileg a Matica Slovenská részeként működött, ezért a szomszédos európai és a világ nemzeti könyvtári viszonylatában elmaradásai vannak. Az állami költségvetés mellett igyekszik más forrásokból, dotációkból, alapítványi forrásokból, pályázatokból kiegészíteni költségvetését.

A projektek alapvetően 5 nagy csoportra oszthatóak:

- a könyvtári-információs rendszert befolyásoló projektek;
- az információs társadalom és infrastruktúra kiépítését támogató projektek;
- a kulturális örökség védelmét és hozzáférését szorgalmazó projektek;
- építési projektek;

- a nemzeti könyvtár együttműködési projektjei közgyűjteményekkel nemzeti és nemzetközi szinten.

Az első csoportba tartoznak az integrált könyvtári-információs rendszerek, közös katalógusok, és azokhoz való nyilvános eléréseknek a biztosítása. Ilyen az *eIFL Direct* projekt, amely elektronikus információkat biztosít könyvtárak számára (1999), a *Szlovák Közös Könyvtári Katalógus* (2002), *Szlovákia Virtuális Könyvtára* (2002), a *Harmadik generációs könyvtári-információs rendszer* (KIS3G – 2004). Ide sorolható az uniós 6. keretprogram projektje, az Információs Társadalom Technológiáin belül a *TEL-ME-MOR*.

A második csoportba két fontos projekt tartozik: a *Könyvtárak információellátása* nevű, a Kulturális Minisztérium által támogatott nemzeti projekt, a *Nemzeti információs infrastruktúra és annak a vállalkozói szféra támogatására irányuló projektje*. Az első projekt keretében 110 nyilvános könyvtár korszerű számítástechnikai felszerelésére és internet-hozzáférés biztosítására törekedtek, a digitális tartalmak, az elektronikus ügyintézés elérése miatt. A másik projekt célja a minőségi könyvtári szolgáltatásokon keresztül az ipar versenyképességének fejlesztése, a felsőoktatási könyvtárak együttműködésének erősítése, a gazdasági szféra érdekeinek támogatása. Ide tartozik még a *Szlovák Nemzeti Könyvtár nyomdájának megépítése* (2001), az *Európa tanácsai és európai információs központ kialakítása* (2002), az *Ipari tulajdon hivatalának információs központja* (2003) és a szlovák és külföldi szabadalmi adatbázisokhoz való hozzáférés.

A kulturális örökségvédelmi projektek körébe tartozik a *Dokumentumvédelmi nemzeti megújító program*, keretében az időszaki kiadványok mikrofilmes őrzésével, a hibrid tech-

nikával őrzött dokumentumokkal, a digitális könyvtárakkal és archívummal, a hangdokumentumok őrzésével és archiválásával kapcsolatos programok. A szlovák kulturális örökség digitalizálását kitűző program keretében valósul meg a *Szlovákia Emlékezete* nevű digitális projekt és a hozzá kapcsolódó digitális portál, a *Memoria Slovaca*.

Az 5. keretprogramban kapcsolódott a nemzeti könyvtár a *MINERVA* projekthez, amelynek célja a kulturális és tudományos tartalmak digitalizálási munkálatainak összehangolása.

A 6. keretprogramban digitalizálásra 36 millió eurót szántak, amely folytatódni fog a 7. keretprogramban is, kiegészítő forrásokhoz lehet jutni az *eContent+* programban.

Az építési projekteken belül a nemzeti könyvtár téradottságainak javítására törekszenek, ezek között szerepel az egyetemi olvasóterem rekonstrukciója, a mozitermek felújítása, a számítástechnikai központ korszerűsítése, a Szlovák Nemzeti Irodalmi Múzeum felújítása.

Az elmúlt 5 évben a nemzeti könyvtár már önálló testületként csatlakozott a különböző projektekhez és programokhoz, így jelentős lépéseket sikerült tennie a fejlődésben. A továbbiakban is várható, hogy a 2007-2013 közötti időszakban az EU Strukturális Alapjaihoz való hozzáférés újabb lehetőségeket nyit főként a regionális fejlesztés irányában. A Culture 2007 program elődjéhez, a Culture 2000-hez hasonlóan kétoldalú együttműködéseket fog támogatni főként a holland és norvég partnerekkel.

A Szlovák Nemzeti Könyvtár jó úton halad afelé, hogy európai jelentőségű intézménnyé váljék és folytathassa küldetésének megvalósítását.

(Prókai Margit)

Lásd még 186

Felsőoktatási könyvtárak

06/127

SIMPSON, Bill: Merger and centralisation: can we be big AND good = LIBER Q. 15.vol. 2005. 3/4.no.

Az egyetemi könyvtárak összevonása Manchesterben

Internet cím: <http://liber.library.uu.nl/>

Egyetemi könyvtár; Megszűnés -könyvtáré; Munkaszervezés

Két egyetemet és a gazdasági főiskolát vonták össze Manchesterben 2004-ben, s ezzel létrehozták Anglia legnagyobb egyetemét. Az integrált könyvtár neve: John Rylands University Library, The University of Manchester, amely alig különbözik a már korábban nagy tekintélyt szerzett intézmény nevével. 35 telephelyen működik, 4,5 millió könyvet, több mint egymillió kéziratot, s valószínűleg az Egyesült Királyság legnagyobb e-dokumentum gyűjteményét tartalmazza. A 2005/2006-os évre költségvetése 22 775 millió euró. A személyzet létszáma 370 fő.

A könyvtári integráció sikeresnek bizonyult, mert egy felmérés szerint a központi szolgáltatások közül a könyvtárat minősítették a legpozitívabban a használók.

Az integráció egyik legkényesebb problémájának a személyzeti kérdés bizonyult. A munkatársak természetesen féltették munkahelyüket. Tiszteséges eljárással, meggyőzéssel és kölcsönös megértéssel sikerült ezt a problémát is megoldani. Mindössze 50 személy vonult nyugdíjba, vagy – megfelelő végkielégítéssel – távozott a könyvtártól.

A könyvtár igazgatójának két helyettese van (az egyik a belső munkáért, a másik a szolgáltatásokért felel). A 7 osztály élén osztályvezetők állnak. Belső pályázatokat írtak ki a korábban önálló könyvtárak hasonló pozícióinak egy személy által történő ellátására. Ugyanakkor szükség volt bizonyos új posztok létrehozására is, főleg a koordinációs feladatok szempontjából. A szervezeti és személyi változásokat mind lebonyolították az új könyvtár megnyitása (2004. október 1.) előtt.

A szolgáltatásokat is sikerrel vonták össze. Nem törekedtek uniformizált megoldásokra, s megőrizték a helyileg bevált megoldásokat.

Minden eljárást érdeme szerint bíráltak el, s nem fogadták el automatikusan a korábbi legnagyobb könyvtáréit. Ha a hatékonyság érdekében be is zártak kisebb egységeket, ezek személyzetét bevonták a tervezés és végrehajtás folyamatába, és biztosították további alkalmazásukat.

Nem lett volna sikeres a könyvtárak összevonása, ha nem igazodott volna az egyetem céljaihoz. A könyvtári szolgálatot a radikálisan megváltozott egyetemi szervezethez kellett igazítani. Az új egyetemnek négy nagy, átfogó fakultása van (ezek között a humán fakultás maga is kitesz egy egyetemet). A korábbi tanszékekből (departments) nagyobb intézetek (schools) lettek, melyek között a hagyományos határok elmosódtak. Ezekhez a változásokhoz igazodóan a könyvtárban szakreferenseket az egyetemi részlegekkel kapcsolatot tartó könyvtárosok váltották fel (Subject Librarians helyett Academic Liaison Librarians lett szerepük és elnevezésük). Ha nem is zajlott le fájdalommentesen az összevonás, haszonnal járt mind a személyzet, mind a használók számára. A régi kérdéseket új módon kellett megközelíteni. A kisebb könyvtárak munkatársai előtt újabb perspektívák nyíltak egy nagyobb szervezetben, a helyileg bevált, hatékony eljárásokat megőrizték, s megnőtt a dokumentumgyűjtemény kritikus tömege a használók számára.

A kérdést, egyszerre lehet-e valami nagy és jó (sőt szép), pozitívan válaszolta meg az összevonás. Ehhez azonban szükség volt a személyzet elkötelezett hozzáállására, a menedzsment víziójára és vezetőképességére, gondos tervezésére és bizalomra a munkatársak iránt.

(Papp István)

06/128

TOLPPANEN, Bradley P. - MILLER, Joan [et al.]: Library World Wide Web sites at medium-sized universities: a re-examination = Internet Ref. Serv.Q. 10.vol. 2005. 2.no. 7-18.p.

Közepes nagyságú egyetemek könyvtárainak honlapjai: új felmérés

Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Hatékonyság; Honlap

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A cikk egy második felmérés eredményeit ismerteti, amelyben 133 közepes méretű amerikai egyetemi könyvtár webhelyeit vizsgálták. A szerzők mindegyik webhelyet meglátogatták, és jellemző tulajdonságaikat feljegyezték. 42 olyan összetevőt azonosítottak, amely a résztvevő könyvtárak több mint ötven százalékában jelen volt. Az eredményeket összehasonlították egy három évvel korábbi hasonló felmérés eredményeivel, és megállapították az időközben bekövetkezett változásokat.

(Autoref.)

06/129

ANI, Okon E. - ESIN, Jacob E. - EDEM, Nkoyo: Adoption of information and communication technology (ICT) in academic libraries: a strategy for library networking in Nigeria = EI.Libr. 23.vol. 2005. 6.no. 701-708.p. Bibliogr.

Információs és kommunikációs technológiák használata a nigériai egyetemi könyvtárakban: terv a könyvtárak hálózatosítására

Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Gépi könyvtári hálózat; Információtechnológia

A cikk azt vizsgálja, hogy az információs és kommunikációs technológia (ICT) milyen mértékben van jelen a nigériai egyetemi könyvtárakban. Az adatgyűjtést postán kiküldött kérdőívekkel végezték. A felmérésbe bevont 29 könyvtárból 17 (60%) válaszolt. Kiderült, hogy csak hat könyvtárról mondható el, hogy teljes mértékben gépesített, kilenc készül a gépesítésre, hét helyi hálózatot telepített, ötnek van online katalógusa, és csak négy nyújt internet-hozzáférést. Az ICT hatékony alkalmazásának fő akadályá az anyagi források hiánya és az elektromos áramszolgál-

tatás elmaradottsága. Mindkét probléma orvoslása a szövetségi kormány feladata lenne.

(Autoref. alapján)

Lásd még 156, 159, 168-169, 172, 175-176, 180, 185, 187, 191, 193

Közművelődési könyvtárak

06/130

JANKOWSKI Piotr: Jak jest i jak może być wykorzystywany potencjał bibliotek publicznych? = Poradnik Bibl. 2005. 10.no. 3-8.p. Bibliogr. 6 tétel.

Milyen és milyen lehetne a közkönyvtárak szolgáltatási potenciálja?

Feladatkör; Könyvtári hálózat; Szolgáltatások; Városi könyvtár

Varsó Ursus nevű városnegyedében nemrégig még gépgyárak működtek. Az egykori munkáslakótelepen ma 46 ezer ember él, többségükben fiatalok. A városrész dinamikusan fejlődik. A könyvtárnak négy fiókja van: a 2005-ben megnyílt tudományos olvasóterem, az ifjúsági és felnőtt kölcsönző könyvtár, a gyermekkönyvtár és egy másik ifjúsági részleg, olvasóteremmel és gyermekkönyvtárral. Két részleg a hetvenes évekbeli blokkház első emeletén található, ahová a mozgássérültek nem tudnak eljutni. A városi költségvetéssel működő könyvtárban a könyvbeszerzési keret 2004-ről 2005-re 50%-kal emelkedett.

A hagyományos szolgáltatások között szerepel a használók képzése, a könyvek házhozszállítása, a hangoskönyvtár, iskolákba, kulturális házakba kihelyezett letétek, irodalmi találkozók, kézműves foglalkozások a gyermekkönyvtárakban.

A munka melletti képzésben részt vevők számára drámai növekedése alkalmas ad a könyv-

tárnak arra, hogy ne csak olvasóterem legyen, hanem valódi információs-tanulási központtá váljon. Ez a változás nemcsak a könyvtárosok, hanem a város vezetői számára is szembeötlő, ezért az IFLA közkönyvtári elveinek megfelelően támogatják az oktatási rendszer változásainak, az információs technológia fejlődésének és a megnövekedett információs igényeknek megfelelő új szolgáltatások bevezetését. Az oktatással, önképzéssel kapcsolatos a könyvtári előadások tematikájának kiterjesztése; az idegen nyelvű könyvállomány jelentős gyarapítása; együttműködés az idősök egyetemével; kultúraközi képzés (módszertani munka, együttműködés, kiadványok, részvétel a BARFIE konferencián); olvasásnépszerűsítő akciók.

Az információs technológia fejlődése is a tevékenységi kör bővüléséhez vezet. A számítógépes, online katalógus ma már közhelynek számít, és a fiatalok nem tudnak és nem is akarnak a cédulakatalógusokban keresni. Valamennyi fiókot felszerelték jó minőségű számítógépekkel, megbízható internetkapcsolattal és vírusvédelemmel. Ennek köszönhetően mindenhol elérhető a központi katalógus. A tudományos olvasóteremben számos multimédiás enciklopédia, történelmi összefoglaló munka stb. áll rendelkezésre. Az IFLA-manifesztum értelmében igyekeznek az interneten keresztül biztosítani az információ elérését. Az internethasználattal nő a könyvtár által kínált egyéb lehetőségek ismertége is. A tudományos olvasóteremben európai uniós információs pontot létesítettek. A Munkaügyi Szolgálat multimédiás munkaállomásokat helyezett ki a munkanélküliek számára, akik a könyvtár inspiráló légkörében, a modern csatornákon keresztül kereshetnek állást, és ez jóval kisebb stresszel jár, mint a hivatali sorban állás. Az internetes háttér turisztikai információs pont létrehozását is lehetővé tette.

A szolgáltatási potenciál emelését befolyásoló további tényezők közül elsőként említendő a varsói közkönyvtárak integrált rendszerének tervezett létrehozása. A könyvtári normatíváknak

való megfelelés is fontos. Az IFLA ajánlásaihoz viszonyítva a könyvtár 65 ezer kötetes állományát lehetne még javítani. Érdemes lenne erősíteni a „kávézó” jelleget is a közösség fejlesztése érdekében. Az új feladatok csak akkor teljesíthetők, ha a könyvtárosi ismereteken kívül az új funkcióknak megfelelő képzettséggel is rendelkeznek a munkatársak. Szerencsére dolgoznak itt nyelvtanárok, turisztikai szakértők, pedagógusok stb. A nyitvatartási időt is az egyszerre dolgozó és tanuló olvasók igényeihez kell igazítani. A könyvtárak nagyon fontos és nehéz feladata a helyi társadalom öntudatra ébresztése. Ezt a célt szolgálják az EU információs központok, de az iskolán kívüli képzésben való részvétel és számos más új szolgáltatási forma, amelyekkel az eddig elhanyagolt rétegeket közelítik meg. Fontos, hogy ezek szerepeljenek a könyvtár alapidokumentumaiban, tehát ne az egyes könyvtárvezetők lelkesedésétől fuggjenek. Ezt ajánlja olvasóinak az ursusi könyvtár a Gutenberg és a Bill Gates galaxisok között.

(Orbán Éva)

06/131

FUNKE, Juliane: Die Berliner bezirklichen Bibliotheken: Chance durch Wandel? Die Expertengruppe „Neuorganisation der bezirklichen Bibliotheken” hat ihre Arbeit beendet. Ein aktueller Zwischenbericht = Bibliotheksdienst. 39.Jg. 2005. 8/9.no. 1041-1044.p.

Berlini közkönyvtárak: esély változtatás útján? A kerületi könyvtárak újjászervezésére létrehozott szakértői bizottság jelentése

Fiókkönyvtár; Könyvtári hálózat; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Városi könyvtár

Berlinben a kerületi könyvtárak 12 egymástól viszonylag különálló hálózatot alkotnak. Ezek lényegesen eltérő ellátottsági szinten és teljesítménnyel működnek, összesen mintegy száz állomáshellyel. A városvezetés kulturális bizottságát már évek óta foglalkoztatja a kérdés

megoldása. 2004-ben könyvtárpolitikai kollokviumot rendeztek „Berlini közkönyvtárak: esély változtatás útján?” címmel, és háromtagú szakértői bizottságot kértek fel javaslatételre a kerületi könyvtárak újjászervezése ügyében.

A szakbizottság a 2005. júniusában leadott zárójelentésében a következő megállapításokat ill. javaslatokat tette:

- Az egyes kerületek könyvtári szolgáltatásainak szintje között igen nagyok a különbségek, az élenjárók mellett sürgős beavatkozásra szoruló is találhatók.
- A jelenlegi szervezeti és adminisztrációs rendszer nem teszi lehetővé az egész városra kiterjedő konstruktív fejlesztést.
- Normákon és teljesítményen alapuló, szigorú és átlátható ellátási rendszert kell bevezetni ráfordítás/teljesítmény mérés alapján. Javasolt normák: lakosonként évi 6 kölcsönzés, könyvtárosonként évi 25 ezer kölcsönzött dokumentum, lakosonként 1,50 euró költségvetési keret.
- A kerületi könyvtárak tevékenységüket közvetlenül az olvasószolgálatra koncentrálnak.
- A VÖBB (a berlini közkönyvtárak gépi hálózata) építsen ki központosított szolgáltató rendszert valamennyi berlini közkönyvtár ellátása érdekében. Ennek költségét a kerületek és a Berlini Központi és Tartományi Könyvtár 1:13 arányban közösen fedezzék.

A javaslat költségkihatásai: évi 5 millió euró új dokumentumok beszerzésére és évi 2 millió euró a tervezett új ellátó központ működtetésére (kb. 50 munkaerő). A fejlesztés forrása az a kb. 110 munkahely, mely az évek során a kerületi könyvtárakban megszüntethető lesz.

A város kulturális bizottságának tagjai pozitívan fogadták a bizottsági javaslatokat, abban a reményben, hogy a berlini közkönyvtárak ügye ennek segítségével kijuthat a jelenlegi zsákutcájából. Jelenleg egy berlini munkacsoport a szakértői javaslatok megvalósításának mikéntjét dolgozza ki.

(Katsányi Sándor)

A finnországi Oulu város önkormányzati fejlesztései az internet-hozzáférés és a könyvtárhasználat modernizálása területén

Számítógép-hálózat; Szolgáltatások; Városi könyvtár

Oulu városa 400 éves fennállásának jubileuma tiszteletére úgy határozott, hogy ún. vezeték nélküli internet-hozzáférés céljából települési hálózatot épít ki, amely könnyen elérhető lesz a város központjában, a hivatalokban, könyvtárakban, iskolákban bárki számára, aki csatlakozni akar a világhálóra. Ehhez ún. WLAN rendszerű kompatibilis számítógépre, mobiltelefonra és hasonló fejlesztésekre van szükség.

A város abban bízik, hogy a települési hálózat nagyban javítja a városban élők közérzetét, megkönnyíti a hivatalos ügyintézkést, bővíti mindazt az ismeretszerzést és tudást, melynek Oulu város polgárai a haszonélvezői.

A hálózati elérhetőség mellett tanácsadó szerviz is működik, és oktatási csomag támogatja az információs társadalom által nyújtott ismeretek közötti eligazodást. Ezen kívül minden oului lakosnak jár egy e-mail cím, sőt saját weboldala is lehetőséget kínál a szolgáltató. Erre a projektre a város a következő pár évben 2,4 milliárd eurót szándékozik áldozni.

Ami a könyvtárat illeti, a vezeték nélküli hálózattal már a kezdetektől igyekezett a könyvtárhasználók kedvében járni. Ez a fejlesztés azonban nagyban megkönnyíti a könyvtárosok munkáját is. Így könnyebben lehet böngészni a gyűjteményi adatbázisban, a polcok között elhelyezett vezeték nélküli számítógépek segítségével kényelmesebb az olvasótermekben dolgozni. A felhasználói végpontoknál tapasztalható sorban állást szerencsésen csökkenti a saját laptop használata. Ezt az igényt még inkább kielégítendő, a könyvtárak saját lap-

topokat szereztek be, mivel a vezeték nélküli számítógépes környezetben könnyebb a felhasználói, kutatói helyigényeket megteremteni a szükséglethez rugalmasan igazodva.

Egyelőre a városi hálózat a könyvtári szolgáltatások közül a keresésre, a gyűjteményi adatbázisban való tallózásra, a könyvtári példányok kikérésére, felretételére és a kölcsönzés lejártáról szóló értesítésre szorítkozik. Könyvtári szempontból a könnyen és mindenütt elérhető városi hálózat csak akkor tudja igazán megmutatni, hogy mire képes, ha a könyvtár ezen keresztül is ki tudja szolgálni az olvasót, tehát ha maguk a művek is elérhetőek lesznek az olvasók számára. Ez ügyben az Oului Városi Könyvtár tárgyalásokat folytatott, miként lehetne a felhasználók részére a hálózaton keresztül pl. lexikonokat, ill. szótárakat elérhetővé tenni, eddig kevés eredménnyel. Egyedül a tekintélyes Finn Irodalmi Társaság (Suomalainen Kirjallisuuden Seura) által gondozott Nemzeti Bibliográfiáról született megállapodás. A könyvtári felhasználók részéről igény mutatkozik még szaklapok cikkei, különböző tesztek, szórakoztató magazinok, sőt zenei híryananyagok iránt is.

A probléma azonban a kínálati oldalon van. Egyelőre a digitális tartalomszolgáltatók vevőcsalagató közvetítőcsatormaként nem látnak elég fantáziát a közkönyvtárakban.

Egyébként a hálózati belépés meglehetősen könnyű, nem szükséges jelszót megjegyezni. Ennek ellenére a vezeték nélküli hálózat nem mondható kevésbé biztonságosnak és visszaélésre alkalmasabbnak, mint a vezetékes hálózat. A hálózati bejelentkezésnél a tűzfal és a naponta frissített vírusvédelem automatikusan bekapcsol. Jelszó helyett a hitelkártya vagy más azonosító dokumentum érvényes titkos kódját kell megadni.

A Taito Oulu 400 – tudásra, ismeretre utaló elnevezéssel rendelkező – hálózati internetes szolgáltatás a 2003-as panOULU nevű szolgáltatás folytatása. Ez az évszám azért is volt kiemelkedő, mert a város, az egyetem, a szak-

irányú főiskola és az OULU telefontársaság ekkor egyesítette kapacitásait és hálózatait.

A jelenlegi nyilvános vezeték nélküli internetes szolgáltatás a városházán, néhány közkönyvtárban, a főiskolán, az egyetemi campus területén, a diáktothonokban és a városközpont nyilvános terein bárki számára rendelkezésre áll

Bár további fejlesztések várhatók, említést érdemel, hogy a lakónegyedekben nem tervezik a további kiépítést. A hálózatot ugyanis kifejezetten arra az igényre tervezték és építik ki, amikor is az ember az otthonától történetesen távol van, és a munkahelyéről sem éri el a világhálót. Ily módon a turistáknak is sikerül Ouluban internethez jutniuk, nem szükséges bejelentett oului lakosnak sem lenni.

(*Kránitz Lászlóné*)

06/133

LIMAM, Latifa: La réalité financière des bibliothèques municipales des villes moyennes de France: quelles marges de négociation? = Doc.Bibl. 51.vol. 2005. 3.no. 185-191.p. Bibliogr.

Res. angol és spanyol nyelven

Közepes méretű francia városok könyvtárainak pénzügyi lehetőségei: van-e mód „manőverezésre”?

Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Városi könyvtár

Egy közművelődési könyvtár léte és működési feltételei elsősorban az illető várostól függnék, ezért sorsdöntő kérdés, hogy a megválasztott tisztségviselők hogyan viszonyulnak a könyvtárhoz. Ám a könyvtár és a számára nyújtandó anyagi források nem függhetnek pusztán a megválasztott városi vezetők politikai orientációjától vagy akaratától – a könyvtárak működést befolyásoló szereplők és politikai irányzatok sokfélék lehetnek.

(*Autoref.*)

06/134

AHTI-HOKKA, Ritva: Sata miljoona liika vai liian vähän = Kirjastolehti. 98.vsk. 2005. 6.no. 5.p.

Messukylä – a finn helytállás könyvtári példája Avagy mi lesz a finn könyvtári hálózat sorsa?

Fiókkönyvtár; Iskolai könyvtár; Községi könyvtár; Megszűnés -könyvtáré

1865-ben Messukylä (Észak-Häme tartomány) kicsiny könyvtáranak „könyves szekrénye” évente mintegy 10 alkalommal „nyitott ki.” Ezen könyves szekrényke olyan kincseket is magában rejtett, melynek kikölcsönzése, elolvasása csodaszámba ment a helybeli olvasóközönség körében.

A múlt évben a közkönyvtárakat kb. 66 milliószor vették igénybe a felhasználók. A kívülről történő hálózati hozzáférések száma pedig 41 millió volt.

A fent említett falucska nem létezik már – Tamperé-hez csatolták, – de a Messukylä Könyvtár igen. Kiemelkedő és sokoldalú iskolai könyvtár, élénk forgalommal és szakmailag kvalifikált könyvtárosi személyzettel. 2005-ben ünnepelték a könyvtár kerekén 140 éves fennállását. Vajon ki állítaná, hogy a Messukylä nevű kis település azért szűnt meg, mert nem lakatolta le időben a falu könyvtárát? Vagy hogy történetesen a könyvtár „felzabálta” volna magát a települést?

Sok finn településen ebben a pillanatban is azon ügyködnek, hogy mi módon zárhatnák be a fiókkönyvtárakat. Nyilvánvaló a tény, hogy Finnország sem tudja eltartani a kiskönyvtárak jelenlegi számát, a mintegy ezerre tehető fiókkönyvtárat. Hiszen Finnországban mindenki tud olvasni, a közművelődés, népművelés szempontjából nincs többé szükség a könyvtár intézményére – mondják. Sőt, a finnek egyre jobban tudnak olvasni a számítógépük segítségével otthon is, netán egészségügyi centrumok aulájában várakozva, vagy bárhol, ahol van számítógép. Lehet olvasni még a finn köztvé (YLE) segít-

ségével is, mely kiváló oktatási programokat kínál műsoraiban. Érdemes-e tehát épületeket fenntartani pusztán a könyvek kedvéért? – erről vitázik nap mint nap egy úgynevezett illetékes, vagyis szakember és egy hivatali alkalmazott a nyilvánosság előtt.

Nyomon követte a Kirjastolehti is, hogy vajon megmenekül-e Savonlinna városi könyvtára két fiókkönyvtárának tervezett bezárásával. Vajon mekkora összegek folynak be ezáltal? Savonlinna városa két hét kényszerpihenőre küldte a könyvtár alkalmazottait. A könyvtárosok bérszínvonalának ismeretében nehéz elhinni, hogy ez az intézkedés sokat lendített a város gazdálkodásán.

Könyvtári szolgáltatásokat igen sokféle módon lehet kínálni. A mozgókönyvtárak már általánossá váltak, a hálózati ügyintézés fejlődik. A finn ember amúgy is maga a homo mobilis, vagyis az a fajta mozgékony személy, aki csak beül az autójába, és több tíz kilométert autózik, hogy megkaphasson valamit.

Megérhetjük még, hogy valamelyik nagyobb könyvtár lesz a jövőben „a” központi könyvtár, ahová majd kedvezményes buszkirándulásokat szerveznek – vizionál a szerző némi iróniával. Ez a látomás, vízió azonban cseppet sem szívderítő. Mert ebből a könyvtárból ugyanis számúzva látszik a nemes idea, miszerint a könyvtár ma is egyfajta kulturális találkozóhely és a kulturális időtöltés nemes színtere, melyet a milliós nagyságrendű felhasználói számadatok is sokatmondóan bizonyítanak. Amennyiben az ország 20 nagyrégióra történő tagolása megvalósul, feltételezhető, hogy a jelenlegi könyvtári szolgáltatások meg fognak szűnni. Valószínűsíthető, hogy az ún. logisztikai osztályok válnak a leghatalmasabb egységekké a még megmaradt könyvtárakban.

Ezért is kellene a könyvtárügy területén elkezdni az érdemi vitát a jövő konkrét alternatíváiról. Nagyon fontos lenne, hogy maguk a könyvtárosok döntsenek a fejlesztés irányáról, hogy ne kerüljenek majd abba a helyzetbe,

hogy kívülről diktált követelményeket kényszerüljenek a gyakorlatban megvalósítani. Ideje elkezdni a következő évtized működési stratégiájának felépítését, pl. az iskolai könyvtárak hálózati stratégiájának újragondolásával. Más működőképes szervezetekkel is egyesülhének a könyvtárak. El kell gondolkodni azon is, hogyan lehetne a jelenlegi könyvtári hálózatot rugalmasan és könnyen átalakítani a kor kihívásainak megfelelően.

Egy norvég könyvtárkutató szakember számításai szerint a jövő könyvtára el fog férni egy jópofa dobozban, ahová majd bepréselik az összes adathalmazt. S akkor már nem lesz szükség arra sem, hogy bezárják a könyvtárat arra az esetre, ha a „beázás” fenyeget – zárja pesszimista hangvételű cikkét a szerző.

(Kránitz Lászlóné)

Lásd még 113, 135, 160, 167, 173, 188-190

Tudományos és szakkönyvtárak

06/135

GABEL, Gernot U.: Neue Attraktion in der „Welthauptstadt des Buches“. Die „Grande Bibliothèque“ in Montréal ist eine Kombination aus Stadt- und Landesbibliothek = BuB. 57. Jg. 2005. 10. no. 726-729. p.

A montreali „Grande Bibliothèque” városi és tartományi könyvtár kombinációja

Könyvtárápület; Nemzeti könyvtár; Városi könyvtár

A történelmi tények ismerete magyarázza, hogy miért van Kanadában egy tartományi városnak, Montrealnak (Québec tartomány) nemzeti könyvtára.

A Szent Lőrinc folyó mellékén annak idején letelepedett francia közösség az angol nyelvi többségű Kanada tartományává vált, és az ottawai állami vezetés a 19. században itt is az angolt tette hivatalos nyelvvé. A 90 százalékban francia

nyelvű és francia öntudatú Québec tartomány azonban kultúrája megőrzésére törekedett, s felhasználta a lehetőséget, mikor a 19. század első felében az állam (anyagi okokból) kivonult az oktatásból és a kulturális életből, átengedve azt a katolikus egyháznak. A Montreal lakóinak lelki gondozását átvevő Szent Sulpice rend 1844-ben francia nyelvű könyvtárat alapított Oeuvres des bons livres néven. A régi városrészbe helyezett könyvtár azonban az idők múltával egyre kevésbé tudta kielégíteni a fejlődő modern várost. Az amerikai könyvtárak mecénása, Andrew Carnegie felajánlott Montrealnak 150 ezer dollárt egy új épület létrehozásához és public library létesítéséhez, a klérus befolyása alatt álló városvezetés azonban ajánlatát visszautasítva maga hozott létre egy új könyvtárat. Az 1915-ben megnyíló új intézmény a Bibliothèque Saint-Sulpice nevet viselte. Az egyetemi negyedben, pompás új szecessziós épületben 80 ezer kötet várta az olvasókat. A gyarapodás nagyrészt franciaországi vásárlások útján történt, a könyvtár a francia kultúra őrzőjének szerepét vállalta; az 1920-as évek gazdasági válsága azonban váratlanul tönkretette az új intézményt. 1917-ben alakult ugyan egy városi könyvtár is, ez azonban bibliofil gyűjtemény volt, a növekvő és iparosodó város új igényeinek egyáltalán nem felelt meg.

Az 1960-as évek „csendes forradalma” után – ami a várospolitikai függetlenedését is jelentette az egyházi befolyás alól – a franko-kanadai könyvtári szövetség (Association Canadienne des Bibliothécaires de Langue Française) egyre határozottabban szorgalmazta egy Québec tartományi „nemzeti” könyvtár megszervezését. A városvezetés elfogadta a javaslatot, és 1968-ban formálisan megkezdte működését a „Bibliothèque Nationale du Québec” (BNQ).

A két régi épületben működő, (majd egy harmadikat is kapó) könyvtár kiemelt feladata a „Laurentiana” (a név a Szent Lőrinc folyóra utal) létrehozása volt: retrospektív kiegészítésekkel is meg kellett teremteni a québeci kiadású vagy Québecre vonatkozó művek teljességre tö

gyűjteményét, létrehozni a „nemzeti” bibliográfiát (Bibliographie du Québec) és folyóirat-repertóriumot. A könyvtár épületgondjának megoldására 1996-ban ideiglenes megoldás született: egy volt cigarettagyár épületében 20 ezer négyzetméterhez jutott az intézmény; ami lehetővé tette ugyan a zavartalan működést, de a közönség számára nem nyújtott vonzó megjelenést.

A régi gyáregyületbe való beköltözéssel szinte egy időben megindult az új, „nagy könyvtár” tervezése is. (Az ekkor megvalósuló párizsi Nemzeti Könyvtár példaképe is inspirálta a „Grande Bibliothèque” gondolatát.) Új könyvtári koncepció alakult ki: a nemzeti könyvtári és a korszerű városi könyvtári funkciókat egyaránt megvalósító intézmény terve. 1998-ban parlamenti döntés született az új épület létrehozásáról, 2001-ben megkezdődött a város központjában levő Palais du Commerce lebontásával az építkezés. A kivitelezésre a vancouveri Patkau építész team kapott megbízást. A könyvtár létrehozása 141 millió kanadai dollárba (70 millió euró) került.

Az új könyvtár az állami egyetem közelében, vonzó egyetemi negyedben kapott helyet, közvetlenül kapcsolódva egy metróállomáshoz is. Föld alatti parkolója 400 férőhelyes. Az épület 33 ezer négyzetméteres alapterületének egyharmadán a nemzeti könyvtári feladatkörű Laurentiana helyezkedik el, kétharmadán a nyilvános városi könyvtár. A hatalmas üvegfalakkal világossá tett épület egy óriási irodalmi üzletházhöz hasonlít.

- A metró szintjén helyezkedik el az aktualitások és újdonságok böngészője, ez a hét minden napján éjfélig látogatható. (Az egész intézmény hétköznapokon este tízig, szombaton ötig.) Ezen a szinten van a 70 ezer dokumentummal rendelkező gyerekkönyvtár és 50 ezres állománnyal a vakok könyvtára.
- A második szinten a gazdasági élet irodalma és a munkaközvetítő központ található valamint egy speciális Kanada-gyűjtemény,

melynek célja képet adni a bevándorlóknak befogadó országokról.

- A harmadik szinten helyezték el a történelem és a társadalomtudományok irodalmát,
- a negyediken a nagy zenei részleg foglal helyet.

A könyvtár állománya mintegy négymillió dokumentum, ebből 1,2 millió a könyv, 350 ezer kötet a nemzeti örökség, a Laurentiana része, ezeket csak helyben lehet olvasni, tíz éven belül azonban ezt az egész állományrészt digitalizálni fogják, hogy Québec lakói bárhol és bármikor hozzájuk férjenek.

A könyvtárban 2500 személy részére van ülőhely, 400 számára PC használati lehetőség. Az intézmény használata díjtalan. Az első héten a könyvtárat 63 ezren keresték fel, a beiratkozott használók száma 110 ezer.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 143

Gyermek- és ifjúsági könyvtárak

06/136

MAYNARD, Sally - DAVIES, J. Eric: Metrics for schools' and children's services: a ten year retrospective = VINE. 35.vo. 2005. 4.no. 196-209.p. Bibliogr.

Iskolai és gyermekkönyvtári szolgáltatások az utóbbi tíz évben

Felmérés; Gyermekkönyvtár; Iskolai könyvtár; Statisztika [forma]; Szolgáltatások

Valamely nemzet hosszú távú elkötelezettségét a kultúra, az olvasás és a tanulás iránt jól jelzi, mennyit fordít a gyermekek könyvtári és tájékoztatási ellátására. A jelen cikk a brit helyzetet kívánja bemutatni, némi nemzetközi kitekintéssel. Kérdőíves felmérést végeztek az ország összes közkönyvtári hatóságának és iskolai könyvtári szolgáltatásának bevonásával. A kérdőíveket elektronikus úton juttatták el a résztvevőknek. Az elmúlt tíz évben az információhordozók ter-

mészete lényegesen megváltozott, a választék kibővült. A számítógép átalakította a gyerekek egymás közötti kommunikációját, és ma már szinte az „egész világ”, beleértve a könyveket is, a bevásárlóközpontokban is megvásárolható. Ebben a helyzetben fontos feladat hárul a gyermekkönyvtárakra, csak az a kérdés, hogy képesek-e elég gyorsan reagálni a változásokra.

(Autoref. alapján)

06/137

GABEL, Gernot U.: Die Kinderbibliotheken „L'Heure Joyeuse” in Belgien und Frankreich = Bibliotheksdienst. 39.Jg. 2005. 10.no. 1217-1221.

A „L'Heure Joyeuse” gyermekkönyvtárak Belgiumban és Franciaországban

Gyermekkönyvtár; Könyvtártörténet -nemzeti

Franciaország és Belgium közvetve az első világháborúnak köszönheti első korszerű gyermekkönyvtárait.

A 20. század első felében ezekben az országokban a közkönyvtárak elenyésző kivételtől eltekintve csak a felnőttekre voltak tekintettel. Ugyanakkor az Egyesült Államokban már az 1890-es években kialakult és elterjedt a modern gyermekkönyvtár intézménye, 1900-ban az Amerikai Könyvtáros Egyesületnek már gyermekkönyvtári szekciója is alakult. A gyermekkönyvtár ügyét itt lelkes apostolok vitték előre.

1917-ben a háború sújtotta Észak-Franciaországba és Belgiumba az amerikai fegyveres erőkkal együtt segélyszervezetek is érkeztek, hogy a pusztítások helyreállításában segítséget nyújtsanak. Egyes segélyszervezetek a gyermekkönyvek ill. gyermekkönyvtárak terén kívántak segítséget nyújtani, pl. az „Amerikai Bizottság az Elpusztított Területek Megsegítésére” (Comité Américain pour les Régions Dévastées, CARD), a Gyermekkönyvtári Bizottság, a Könyvbizottság (Book Committee).

Brüsszel városa és a Book Committee között megállapodás jött létre: a város helyiséget biztosít, a Bizottság gyerekkönyveket és felszerelést ad egy gyerekkönyvtár létrehozásához. Így jött létre 1920-ban Brüsszel első modern gyerekkönyvtára. Az intézmény „L’Heure Joyeuse” (vidám órák) nevet viselte, két fiatal könyvtárosnőjét az amerikai kollégák képezték ki. Az 1920-as években Brüsszelben még három, a második világháború kitöréséig még további négy hasonló gyerekkönyvtár jött létre. Mind a „L’Heure Joyeuse” nevet viselte és hasonló elvekre épült: ingyenesség, szabadpolc, gyerekekhez méretezett bútorzat, olvasóterem, gyerekfoglalkozások.

A belgiumi sikereken felbátorodva a Book Committee Franciaországra is ki akarta terjeszteni működését. A párizsi városvezetés azonban, miután befolyásos francia könyvtárosok elutasították a gyerekkönyvtár eszméjét, 1922-ben visszautasította a felajánlott segítséget. Végül is a párizsi városi könyvtár vezetőjének érvei alapján mégis megszületett a megállapodás: a város megfelelő helyet biztosít (Párizs központjában, a Quartier Latinban), a Bizottság 2 ezer gyerekkönyvet és speciális gyerekkönyvtári bútorzatot ad. 1924-ben megnyílt az ugyancsak L’Heure Joyeuse néven működő könyvtár az 5-17 éves látogatók számára.

Az új könyvtár ellentétes véleményeket és éles vitákat váltott ki. Az új, szabadpolcos gyerekkönyvtárakban a könyvtárosok együtt tevékenykedtek a gyerekekkel, a pedagógusok egy része a nevelői auktoritást látta veszélyben. A francia iskolarendszer elkülönítette a fiúkat és lányokat, az új gyerekkönyvtárak koedukáltan működtek. Ráadásul a L’Heure Joyeuse-ökben a legkülönbélebb társadalmi rétegek gyerekei voltak együtt, az új intézmény nemcsak pedagógiai, hanem szociális kísérletnek is számított. Végül azonban a francia könyvtárak egyik általános felügyelője 1930-ban az ügy mellé állt, és felszólította az ország legnagyobb városi könyvtárainak igazgatóit a példa követésére.

1934-1943 között sorra alakultak az ugyancsak L’Heure Joyeuse nevet viselő gyerekkönyvtárak.

Az első párizsi mintakönyvtár 1974-ig eredeti helyén működött, azóta annak közelében kapott egy sokkal tágasabb helyet. Ma a párizsi városi könyvtár fiókja. Az idők során Franciaország legnagyobb gyerekkönyvtárává vált, állományának része lett a régi francia és külföldi gyerekkönyvek gyűjteménye, amely 1977 óta mint történeti gyerekkönyvek részlege működik, a 18 századtól induló anyaga 35 ezer gyerekkönyvet tartalmaz.

(Katsányi Sándor)

Egyéb könyvtárak

06/138

TANEWSKI, Paweł: Biblioteka polska w Londynie (wc-zoraj, dziś, jutro?) = Poradnik. Bibl. 2005. 11.no. 11-15.p. Bibliogr.

Lengyel könyvtár Londonban

Feladatkör; Kulturális kapcsolatok; Külföldön fenntartott könyvtár

London a második világháború óta a lengyel emigráció fontos központja. A háború után mintegy 160 ezer lengyel élt Nagy Britanniában, ebből 40 ezer Londonban. A rendszerváltás után, immár az Európai Unió tagjaként 300 ezerre növekedett azoknak a száma, akik itt keresnek jobb megélhetési lehetőséget.

Természetes, hogy e jelentős létszámú lengyel kolónia üzleteket, múzeumot, klubot, templomokat és könyvtárat tart fenn. A londoni Lengyel Könyvtárat 1942-ben alapította a Vallás- és Közművelődésügyi Minisztérium. A könyvtár előkelő körzetben, a Buckingham Palota közelében helyezkedett el. Első vezetője Maria Danilewicz polonista lett, aki a háború előtt a varsói Nemzeti Könyvtár munkatársa volt, majd

1939-ben a párizsi Lengyel Könyvtárba került. A háború idején a könyvtár fő feladata az olyan dokumentumok (aprónyomtatványok, plakátok, kéziratok, fényképek) gyűjtése volt, amelyek a politikai emigráció történetét, tevékenységét dokumentálták. Ebben az időben a könyvgyűjtemény is jelentősen gyarapodott, ugyanis a háborús veszteségeket szenvedett könyvkereskedések, antikváriumok igen olcsón juttattak könyveket a könyvtárak számára, és jelentős adományokat kapott a könyvtár az emigránsoktól is. 1945-re az állomány 15 ezer kötetet számlált. A háború után a britek nem ismerték el a kommunista lengyel kormányt. A bevándorló tömegeknek azonban még nagyobb könyvtárra volt szükségük, amely kiegészült a felszámolt emigráns kormány gyűjteményével, további 11 ezer kötettel. A kommunista fordulat ellenére a Lengyel Könyvtár 1946-ban 14 ezer kötetet ajándékozott öt lengyelországi egyetemi könyvtárnak.

A háború utáni években a Lengyel Könyvtár egyben főiskolai könyvtára volt a „Polish University College”-nak, és így hozzájárult több ezer lengyel oktatásához és életlehetőségeinek megteremtéséhez. 1953-ban a brit kormány megakart szüntetni a főiskolát és vele együtt a 60 ezer kötetes könyvtárat is, ám a lengyel kolónia 21 ezer aláírással ellátott petíciója nyomán elállt szándékától, és továbbra is vállalta az intézmények részleges finanszírozását. Ebben az évben a könyvtár átköltözött Kensingtonba, egy olyan épületbe, amely reprezentációra alkalmasabb volt, mint könyvtárnak. Ennek el-

lenére 1976-ig itt működött. Közben, 1965-ben, ismét meg akarták szüntetni, de a Lengyel Társadalmi és Kulturális Központ vállalta további működtetését. 1977-ben ennek az intézménynek az új épületébe költözött át a könyvtár, Hammersmith kerületbe. 1973-ban Maria Danilewicz lemondott könyvtárvezetői tisztségéről. Utóda az egykor távol-keleti kadétiskolába járt Dr. Zdzisław Jagodziński, történész, bibliográfus, publicista lett.

A lengyel politikai ellenzék a hetvenes évek végén kezdte el keresni a második nyilvánosság lehetőségét. A Lengyel Könyvtár Jagodziński vezetésével az emigráns könyvkiadás élére állt, és jelentős részt vállalt a szamizdat kiadványok Lengyelországba való eljuttatásából. Az emigráns irodalom legfőbb gyűjtőhelye lett. A kilencvenes évek elejére 115 ezer könyv, 950 kézirat, 40 ezer fénykép, 14 500 exlibris és több mint 4000 folyóirat alkotta az állományt.

Ma már egyre kevesebben képviselik a régi, katonai emigrációt. A többség rövid időre jön Londonba „kenyeret keresni”, általában csak a templomban találkozik honfitársaival, és nem kíván „gyökeret verni”. Nem az egykori „lengyel” negyedben, a Hammersmithben telepsznek meg, hanem szétszórva. Lehet, hogy a Lengyel Könyvtárnak fontos szerepe lenne a régi és új kivándorlók közötti kapcsolatteremtésben. A könyvtári marketing új eszközeivel kell olvasókat és adományozókat megnyernie, és továbbra is gyűjtenie kell az egyre fiatalodó londoni lengyelek mindennapjait tükröző dokumentumokat.

(Orbán Éva)

